

God? Wie God?

Mirjam Rigterink

Het grappigste gesprek over 'god' voerde ik jaren geleden met een buurmeisje van een jaar of acht. Ze had begrepen dat ik iets met 'god', iets met een kerk of zo... dat ik daar was gaan werken en daar had ze duidelijk met haar ouders over zitten nadenken.

- *Mirjam?*
- *Ja?*
- *Jij gelooft in God toch?*

Mmm. Volwassenen die mij deze vraag stellen kunnen eerst een tegenvraag verwachten maar tegen kinderen wil ik wel ja zeggen...

- *Eh, ja...?*
- *Nou... WIJ niet.*

Haha, WIJ niet. Geweldig.

- *O nee?*
- *Nee... [en ik vind dit nog steeds een briljante repliek...] nee... de familie Bakker gelooft in zichzelf!*

Ik geloof niet dat ik daarvan terug had. Niets tegengesputterd als: en ook nog een beetje in anderen? Niks, hoor. Ik heb haar geloof ik alle geluk toegewenst. En ik ben het nooit vergeten.

God? Wie God?

Deze zomer had de Ongelooflijke Podcast van de EO een serie 'Best-of'-afleveringen. Een ervan herhaalde fragmenten uit de beste gesprekken rond de vraag of God bestaat. Er werd alleen voorbijgegaan aan een nogal belangrijke vraag die daar toch aan vooraf zou moeten gaan: over welke god hadden ze het dan? Nu zul je misschien zeggen: het is de EO. Het zal toch wel over de christelijke god gaan... Maar dan nóg... bestáát er zoiets als dé christelijke god? Er zijn zo veel verschillende christelijke kerken met zo veel verschillende verhalen over 'god'. En ook buiten kerken strooien mensen het woord 'god' rond alsof het een eigennaam betreft. God – u weet wel. Alsof glashelder is over wie of wat het gaat.

Dat gepraat over God als ware het een eigennaam is bijzonder hardnekkig. Niet gek, want het is ons eeuwenlang, en nog altijd, ingeprent. Een erfenis van de Griekse filosofen, maar dat voert te ver want we gaan er geen leerhuis van maken ;) Wat er vanmorgen toe doet: het is niet zoals de bijbel schrijft. Of in elk geval niet overal... Lees maar mee, in die paar verzen uit het bijbelboek Genesis – dat boek over wat mensen mens maakt. De schrijvers voeren een slang ten tonele. In de verhalenwereld van het Oude Midden-Oosten werd de slang gezien als een godheid en bracht hij dood of juist genezing. Uitgerekend dít dier zetten de schrijvers in de eerste regels van het verhaal op zijn plaats: slechts een maaksel is hij. Let wel, niet gemaakt door zomaar een willekeurige god, nee, door die ene met die vier letters: JHWH, de god 'Ik-zal-er-zijn'. De slang noemt hem liever niet bij naam. 'Jullie mogen ook helemaal niets, wel?', lispelt hij tegen de vrouw. Het is een stemmetje dat ons mensen tot op de dag

van vandaag treitert. Je mag tegenwoordig immers niks meer. Niet hard meer rijden op de snelweg. Geen gehaktbal meer eten. Vliegen, skiën, nieuwe kleding kopen – ook al niet. Bovendien zijn er steeds meer mensen die willen dat jij rekening met ze houdt. Mensen die ruimte vragen voor hún verhalen en ervaringen. ‘Wil je niet vrij zijn om te doen wat jón goeddunkt?’, probeert de slang, ‘Eet toch gewoon van die boom! Dan *word je als goden*. Wat goed is of kwaad, jij bepaalt het.’ Hier klinkt het: de volstrekte willekeur van wie de macht in handen heeft. Wat goed is of slecht, zij weten het, zij bepalen het. ‘Goden’ zijn in dit verhaal mensen (of systemen) die zo machtig zijn dat ze zich aan een ander niets meer gelegen hoeven te laten liggen.

Zo zouden wij niet moeten willen zijn, willen de schrijvers maar zeggen. Zo zouden we niet moeten willen leven. Mens zijn betekent in dit verhaal: leren omgaan met een moeilijke, begrensde vrijheid. In de woorden van Huub Oosterhuis: leren leven als mensen *grenzend aan andere mensen*.

Goden genoeg in de bijbel. De Mammon, de Baäl, de Farao van Egypte. Allemaal dwingen ze aanbidding af, dwingen ze mensen op de knieën. ‘Religie’ heet dat, godsdienst. Je offert dingen aan ze op, als mens of als samenleving. Vandaag heten ze Maatschappelijk succes. Of: Rijkdom, een andere klassieker. Schoonheid kan een god zijn – of Gezondheid zelfs. Technologische vooruitgang en militair overwicht zijn in onze wereld spraakmakende goden. Die goden bestáán. Hun invloed doet zich elke dag gelden. De vraag waartoe het verhaal ons uitnodigt is vervolgens: herkennen we dat in onszelf? Herkennen we dat in onze maatschappij? Wat werkt voor óns als ‘god’? Waar offeren wij tijd en geld aan op? Is dat aan een god die deze wereld menswaardiger wil? Of is het er eentje die onze aandacht opslokt *ten koste van* solidariteit en medemenselijkheid. Waar ‘geloof’ jij in? Weet je dat van jezelf?

Over religie schreef Huub Oosterhuis het gedicht ‘Ben van religie niet’. Ik lees het.

Ben van religie niet

Ben van religie niet.
Heb wel de stem gehoord
van het bevrijdingsvisioen
dat gloedrood in de Joodse bijbel
staat geschreven:

‘Gelijke rechten op geluk
de zachte krachten van de solidariteit
genade brood voor ieder mens

uittocht uit alle wrede slimme
martelende slavernijssystemen
ooit en steeds opnieuw bedacht.’

De stem die dit
tot mijn geweten spreekt
is god voor mij.

En als ik zing uitzinnig ingetogen
in eigen zieletaal, of Bach aanhoor:
’t gaat over dit, die god alleen
en verder godsdienst geen.

Ben van religie niet. Of, met een prikkelende oneliner van theoloog en columnist Alain Verheij: een beetje god heeft een hekel aan godsdienst. Gedichten als deze vatten samen wat deze Ekklesia anders maakt dan veel andere plekken. Ondanks dat ook hier het woord 'god' volop valt en ondanks dat we (bijna) elke week de bijbel openslaan, proberen we dat niet op een vanzelfsprekende manier te doen. En dus begonnen we deze bijeenkomst met de regel: 'Als Gij bestaat...' Dat klinkt misschien gek. Maar toch doen we het.

Als jij bestaat? Tegenover al die goden die zo dol zijn op godsdienst vertelt de bijbel over die éne andere god: onzichtbaar, ongrijpbaar, zo anders dat je hem amper een god kunt noemen. Want die ene zit niet te wachten op aanbidding en verering, die wil *gedaan* worden. De vier letters van zijn naam zijn een programma dat ons niet wil onderwerpen maar juist vrij wil maken. Een van de verhalen over die ene is dat hij zich voorstelt met de naam die betekent: Ik-zal-er-zijn. Bestaat déze god ook? Deze vreemde, bijna-niet-god, bestáát die? Ik geloof van wel. Ik wíl van wel. Ik zie – soms even – van wel. Want die NAAM bestaat als wij hem *waar* weten te maken. Waar mensen er zijn voor elkaar, daar 'bestaat' Ik-zal-er-zijn. Waar mensen opstaan vóór menswaardige politiek, vóór brood en recht en waardigheid voor al wat leeft, dáár is die NAAM opgestaan. Of, met een klein Joods verhaaltje:

Een man komt bij de rabbijn en vraagt: 'Hoe kan ik in God geloven? Ik zou het zo graag willen, maar ik kan het niet. Ik zie hem niet, ik hoor hem niet. En wanneer ik naar de wereld om me heen kijk, heb ik weinig reden om in zijn bestaan en goedheid te geloven.' De rabbijn antwoordt: 'Ga heen, zorg eerst dat God in jou gaat geloven en kom dan nog eens terug.'

Wat wij ook geloven, waar we ons vertrouwen ook in stellen – laten we in elk geval het vertrouwen niet verliezen in onszelf en elkaar: laten we het geloof koesteren dat wij een verschil kunnen maken in deze wereld. Dat wij elkaar kunnen dragen. Samen een weefsel kunnen spannen over de afgrond, voor elkaar en voor iedereen wiens rechten met voeten worden getreden door de gouden goden van deze wereld.

Jouw god, mijn god

In deze Ekklesia zingen we elkaar soms een zegen toe met de woorden: *Moge jouw god het aanschijn van deze aarde vernieuwen*. Dat klinkt misschien als een gekke liedregel. Hoezo, *jouw* god? Maar bij nader inzien bieden die woorden ons de ruimte die we op deze plek zo graag willen bewaren. Want jij en ik, wij vullen dat woord 'god' waarschijnlijk niet precies hetzelfde in. Door de tijd heen wil dat in een en dezelfde mens ook nog wel eens schuiven, dat zal menigeen hier beamen. Waar het om gaat, wil de dichter van dit liedje maar zeggen, is of die god van jou in staat is om onze wereld een beetje rechtvaardiger te maken. Een beetje liefdevoller. Een beetje menswaardiger. Dat is wat er op het spel staat, dat is waar het om gaat.

De dag na het voornoemde gesprek kwam ons buurmeisje opnieuw verhaal halen.

- *Mirjam?*
- *Ja?*
- *Floor en Amel, die zijn gedoopt toch?*
- *Ja?*
- *Wij niet.*
- *O nee?*
- *Nee... wij mogen zélf weten wat wij geloven.*

:)

Zo moge het zijn.